

**Национална стратегия за борба с
наркотиците
(2025-2029 г.)**

СЪДЪРЖАНИЕ	
I.	ВЪВЕДЕНИЕ3
II.	ВИЗИЯ.....4
III.	СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ.....6
1.	Състояние и тенденции.....6
1.1.	В областта на употребата на наркотици.....6
1.2.	В областта на незаконния трафик, производството и разпространението на наркотици.....9
2.	Анализ в областта на намаляване търсенето на наркотици.....13
2.1.	Превенция на употребата на наркотични вещества.....14
2.2.	Лечение и психосоциална рехабилитация.....15
2.3.	Намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества.....16
3.	Анализ на дейността в областта на намаляване предлагането на наркотици.....17
3.1.	Превенция.....17
3.2.	Лечение и психосоциална рехабилитация.....19
3.3.	Намаляване на вредите от употребата на наркотици.....19
4.	Анализ на дейността в местата за лишаване от свобода.....20
4.1.	Предизвикателства пред областта на намаляване на предлагането.....20
5.	Анализ на дейността в местата за лишаване на свобода.....21
IV.	S.W.O.T. анализ.....25
V.	ДОКУМЕНТИ30
VI.	ФИНАНСИРАНЕ.....31
VII.	ПРИНЦИПИ.....32
VIII.	ЦЕЛЕВИ ГРУПИ344
IX.	КООРДИНАЦИЯ, ИЗПЪЛНЕНИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА355
X.	СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ.....399
XI.	ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ.....42
XII.	ЗАДАЧИ КЪМ СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ
1.	Задачи към Стратегическа цел 1. Намаляване на търсенето.....43
2.	Задачи към Стратегическа цел 2. Намаляване на предлагането.....45
3.	Задачи към Стратегическа цел 3. Повишаване на експертния капацитет за развитие на научно-приложни изследвания и обновяване на технологичното оборудване.....46
4.	Задачи към Стратегическа цел 4. Подобряване на взаимодействието и координацията между институциите и международното сътрудничество.....47
5.	Задачи към Стратегическа цел 5. Усъвършенстване, развитие и актуализация на нормативната уредба.....48
XIII.	МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО49
XIV.	ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....50
XV.	ПРИЛОЖЕНИЯ:500

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Национална стратегия за борба с наркотиците е разработена в съответствие с националната политика по наркотиците, Европейската стратегия за борба с наркотиците и Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите. Стратегията показва политическата ангажираност на правителството за превенция разпространението и употребата на наркотични вещества и техните аналози сред подрастващите и подобряване на здравните характеристики на населението, като ключов фактор за постигане на растеж, развитие и устойчивост.

Правителството на Република България утвърждава тази Национална стратегия за борба с наркотиците, която защитава и подкрепя общественото здраве, предлага високо равнище на сигурност и благосъстояние за широката общественост и повишава здравната грамотност. Стратегията възприема основан на доказателства, интегриран, балансиран и мултидисциплинарен подход към намаляване търсенето и предлагането на наркотични вещества и техните аналози на национално, европейско и международно равнище. В нея е включена и перспектива за равенството между половете и за равенството в здравеопазването. Успехът в борбата с наркотиците зависи от обединяване усилията на правителствените институции, гражданското общество и международните партньори.

Стремежът към опазване на личното и общественото здраве от една страна и географското разположение от друга страна на България на т. нар. Балкански път на наркотиците, който остава ключов коридор за търговията с наркотици и членството ни в ЕС, определят политиката на държавата в областта на търсенето и предлагането на наркотични и нови психоактивни вещества (ПАВ) и техните аналози.

Настоящата Национална стратегия за борба с наркотиците (наричана по-долу за кратко „Национална стратегия“ или “Стратегия“) е приета на трето редовно заседание на Националния съвет по наркотичните вещества, проведено на 17 октомври 2024 г. и обхваща периода 2025 - 2029 година. Тя систематизира визията, принципите, стратегическите цели и дейностите, чиято реализация ще доведе до определяне политиката на държавата в областта с борбата с наркотичните вещества. Планирана е като хоризонтална инициатива на 17 министерства, ведомства и агенции, с водеща роля на Министерството на здравеопазването.

Стратегията определя, насочва и координира усилията на публичните институции и българското общество към постигането на определените в нея основни цели – намаляване на търсенето и предлагането на наркотични вещества.

II. ВИЗИЯ:

Намаляване негативните последици от разпространението и употребата на наркотични вещества и техните аналози с цел подобряване здравето, качеството на живот, благосъстоянието и сигурността на отделния индивид и обществото като цяло.

Националната стратегия се основава на върховенството на закона и на принципите на международното право, утвърдени включително и с конвенциите на ООН, които определят международната правна рамка за борба срещу наркотичните вещества и техните аналози, както и международноправните инструменти в областта на правата на човека.

Стратегията зачита основните принципи на законодателството на Европейския съюз и основните европейски ценности – уважение на човешкото

достойнство, свобода, демокрация, равенство, солидарност, принципите на правовата държава и правата на човека.

Стратегията е съобразена с Националната програма за развитие на Република България 2030 и с Методологията за стратегическо планиране на Министерския съвет на Република България.

Изготвена е в съответствие със Стратегията на ЕС за борба с наркотиците (2021 – 2025 г.), плана за действие на ЕС относно наркотиците (2021 – 2025 г.) и се базира на резултатите от изпълнението на предходните Национални стратегии за борба с наркотиците (2003 – 2008 г., 2009 – 2013 г., 2014 – 2018 г., 2020 – 2024 г.), надграждайки и доразвивайки основните стратегически цели в тях и съобразявайки се с тенденциите в политиките, лечението и пазара на наркотични вещества.

Въведени са европейски стандарти, които се прилагат като единна система за качество на превантивните програми. Укрепен е административният капацитет на звената, ангажирани с контрол на дейностите с наркотични вещества и техните препарати. В областта на международното сътрудничество и обмена на информация се повиши участието на експерти от различни институции на национално, европейско и световно ниво.

С навлизането на нови психоактивни вещества (ПАВ), както и по-засилената употреба на стимуланти, включително при управление на моторни превозни средства се изисква усилията да бъдат насочени към дейности по универсална, селективна и индикативна превенции, както и към програми за лечение, психосоциална рехабилитация и намаляване на вредите. Новите условия на пазара по предлагането и търговията с наркотични вещества и техните аналози по интернет и чрез пощенски услуги изисква повишаването на техническото и технологично равнище на митническия контрол на външните граници на ЕС и във вътрешността на страната.

Националната стратегия за борба с наркотиците (2025 – 2029 г.) е структурирана във вертикални основни области на действие - Намаляване на предлагането и разпространението на наркотични вещества и техните аналози (подобряване на сигурността); намаляване на търсенето на наркотични вещества и техните аналози (програми за превенция, психосоциална рехабилитация и намаляване на вредите) и хоризонтални области на действие – Сътрудничество на международно и национално ниво (подобряване на взаимодействието и координация между институциите), научни изследвания, иновации и прогнози (повишаване на експертния капацитет за изследвания и обновяване на технологичното оборудване), усъвършенстване на нормативната база, координация, управление и изпълнение.

III. СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ

1. Състояние и тенденции

1.1. В областта на употребата на наркотици

1.1.1. Употреба на наркотични вещества сред населението в страната

По данни от Национално представително проучване относно нагласи и употреба на ПАВ сред общото население в България (на възраст 15-64 години), проведено през 2020 г. с подкрепата на Националния фокусен център за наркотици и наркомании (НФЦ) към Националния център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА), общо 9,5% (между 378 000 – 461 000 лица) от възрастното население са употребили поне веднъж в живота си някакво наркотично вещество. В сравнителен план делът на тези хора е по-висок от всички други предходни години.

Употребата на каквото и да е наркотично вещество през последната година (3,1%), във възрастовата група 15-64 г. се е намалила в сравнение с 2016

г. (4,6%) с 1,5 процентни пункта, като е близка до нивото през 2008 г. Подобна тенденция е регистрирана и по отношение на употребата на наркотични вещества през последния месец.

Резултатите показват, че най-масово употребяваното наркотично вещество в България е канабис – 8,7% от анкетираните са го опитали поне веднъж в живота си. Хероинът все още е най-силно свързаният с проблемна употреба наркотик, но с нарастваща тенденция към спадане за сметка на стимулантите. На второ място по разпространение на употребата сред общото население са веществата от групата на стимулантите: амфетамини – 2,2%, кокаин – 2,0% и екстази – 1,3%.

Младите хора на възраст между 15 и 34 години представляват около 2/3 от всички лица във възрастовия диапазон 15-64 години, които поне веднъж в живота си са употребили някакъв вид наркотик.

По данни от Национално представително проучване относно нагласи и употреба на психоактивни вещества сред учениците в гимназиален етап на обучение (8-12 клас), проведено през 2021 г. с подкрепата на Национален фокусен център за наркотици и наркомании към НЦОЗА, 14,7% от тях поне веднъж в живота си са пробвали някакво наркотично вещество. През последните години се наблюдава намаление на употребата на наркотици поне веднъж някога в живота от учениците в гимназиален етап на обучение. Това се дължи най-вече на намалението на употребата на марихуана (с близо 9 процентни пункта в сравнение с предишното национално проучване сред учениците, проведено през 2017 г.), която все пак си остава най-употребяваното наркотично вещество от учениците (8-12 клас). Втората най-употребявана група наркотични вещества е тази на стимулантите, като при амфетамини, кокаин и екстази има леко увеличение на употребата им.

1.1.2. Употреба на нови психоактивни вещества

Според данни от Националното представително проучване относно нагласи и употреба на ПАВ сред общото население в България (на възраст 15-64 години), проведено през 2020 г., само 0,6% от анкетираните са употребявали поне веднъж в живота си нови ПАВ.

По данни от Национално представително проучване относно нагласи и употреба на ПАВ сред учениците в гимназиален етап на обучение (8-12 клас), проведено през 2021 г., 2,8% от тях посочват, че някога в живота си са употребявали синтетични канабиноиди, а 1,0% от тях посочват употреба през последните 30 дни. С ежедневна или почти ежедневна употреба на нови наркотици са 0,4% от тях. Учениците употребяват нови наркотици предимно под формата на растителна смес за пушене, като най-често се снабдяват с тях от дилър, приятел или съученик.

1.1.3. Високорискова употреба на наркотици

Високорисковата употреба на наркотици се свързва с висока интензивност и рисков модел на употреба на опиоиди, стимуланти и канабис през последните 12 месеца.

Според оценка на Националния фокусен център за наркотици и наркомании, 31 634 са лицата с високорискова употреба на наркотични вещества в България. Оценката за относителния дял на лицата с високорискова употреба на наркотични вещества в страната към населението на възраст 15-64 години е 7,17 на 1000 лица.

Данните показват, че се наблюдава намаляване на броя на високорисково употребяващите опиоиди (хероин, метадон, морфин) и увеличаване на употребяващите стимуланти и канабис. 0,32% от населението на възраст 15-64 г. са употребявали в 10 или повече дни марихуана през последния месец.

Съгласно актуалната оценка на проблемно употребяващите и нивото на актуална инжекционна употреба може да се каже, че броя на инжекционно употребяващите наркотици е около 10 000 лица.

Най-често инжекционно се употребява хероин, като в последните години се наблюдава ръст в инжекционната употреба на метадон. В малка степен инжекционно се употребяват и амфетамини, метамфетамини и кокаин.

1.1.4. Здравни последици от употребата на наркотици

В България, в периода 2020 – 2022 г., делът на новорегистрираните с ХИВ, инфектирани при инжекционна употреба на наркотици бележи тенденция за намаляване (от 7,5% през 2020 г. до 5,5% през 2022 г.). През 2023 г. този дял се увеличава до 9,1%.

Инжекционно употребяващите наркотици продължават да се нуждаят и да търсят услугите на програмите за намаляване на вредите, но малкото останали екипи на организациите, работещи в тази област през последните години извършват този тип дейности почти доброволно.

В периода 2020 – 2022 г. не се наблюдава съществено изменение в броя на смъртните случаи, свързани с употреба на наркотици. Според Националният статистически институт през 2020 г. са регистрирани 24 такива смъртни случаи в страната, а през 2021 г. и 2022 г. – по 20. Тези данни са по-ниски в сравнение със стойностите през 2007 г., когато са били 52 случая, а през 2008 г. – 74.

1.2. В областта на незаконния трафик, производството и разпространението на наркотици

През последните години нараства динамиката на поява на нови ПАВ, нови химикали за тяхното производство, нови начини на трафикиране и

иновационни разпределителни канали. България е транзитна страна за всички видове наркотици.

1.2.1. Модели на международния трафик през страната

През 2021 г. съществен фактор за определянето на последващите тенденции в трафика на хероин се явява възстановяването на държавната власт на талибаните в Афганистан. Последните налагат официална забрана за отглеждане на опиев мак – основната суровина за производство на хероин, като се предполага, че именно това е причината за съществения спад на трафика на хероин през т.нар. „Балкански път“, чийто основен маршрут минава през територията на България. В подкрепа на тази тенденция се наблюдава драстичен спад на задържаните количества хероин. Въпреки отчетения спад, Турция, която също отбелязва спад на задържаните количества, остава отправна точка на този вид наркотик към Европа.

Трафикът на кокаин продължава да се осъществява основно по въздушен и морски път, предвид местоположението на държавите производителки на този вид наркотик – най-вече в Южна Америка, и на крайните дестинации – Западна Европа, САЩ. Български граждани участват активно в трафика на кокаин най-често с дейности по логистика и транспорт като „въздушни куриери“, екипажи на плавателни съдове, водачи на леки и товарни МПС, осъществяващи вътрешен транспорт в рамките на Европа.

Наблюдава се значително увеличен трафик на канабис най-вече от Испания, както и от Македония и Албания за Турция, през България и Гърция, като се използват товарни автомобили и фирми с участие на български и чуждестранни граждани. Български престъпни групи участват също и в трафика на големи количества марихуана и хашиш от Испания до други страни от Западна, Северна и Централна Европа.

Засичат се и големи случаи на незаконна дейност с канабис, добит след законно отглеждане на конопени растения, предназначени за влакно, семена за фураж и храна и семена за посев.

По отношение на контрабандата на прекурсори се наблюдава периодичност на нелегалните доставки. Оцетният анхидрид (прекурсор за синтезиране на хероин) се трафикира по посока от Западна Европа към Централна Азия.

Прекурсорите и пре-прекурсорите за производство на синтетични наркотици се пренасят незаконно от далечния Изток в посока към Западна Европа.

Установени са и редица случаи на трафик на нови ПАВ.

1.2.2. Особености на пазара на наркотици в България

От получаваните по линия „Наркотици“ на Министерство на вътрешните работи (МВР) данни става ясно, че през последните няколко години се наблюдава липса на единен наркопазар в страната.

Най-употребяваното наркотично вещество в България – канабисът, се разпространява като топчета или найлонови самозалепващи се пликчета (дозы). Мотивиращи за престъпните групи фактори са нарастващата употреба на канабис, както и благоприятните природни условия за неговото отглеждане в страната.

Отчита се нарастване на случаите на оборудване на закрити помещения и оранжерии с цел добиване на канабис с по-високо съдържание на активно вещество. Произведеният канабис освен за вътрешния пазар е предназначен и за трафик в чужбина (основно в Турция). Отглеждането на закрито предимно се осъществява в малки помещения на апартаменти и къщи, което не предполага голям капацитет на производство. Все по-голяма популярност набира

отглеждането на канабис в стопански и индустриални постройки и помещения, което води до по-големи добиви. Постъпващите данни сочат, че отглеждането на канабис на открито става все по-нерентабилно, поради нарасналата популярност на отглеждане на сортове в закрити условия, които се характеризират със значително по-високо качество.

След марихуаната най-много на пазара в България се разпространява метамфетамин. При амфетамин се изискват определени познания в областта на химията, като процесът на синтезиране на наркотика е по-сложен и по-бавен в сравнение с метамфетамин. В България, метамфетамин се синтезира основно в лаборатории с малък капацитет от „кухненски“ тип. Прекурсорите за неговото производство се набавят сравнително лесно, като за основа се използва ефедрин, който се съдържа в различни лекарства, продавани свободно в аптеките, като се извлича по химичен път от тях. Наблюдава се навлизане на метамфетамин с по-високо качество, т.нар. „кристал“, като същият е внасян от чужбина – предимно страните от Златния полумесец и Западна Европа.

Нивото на употреба на кокаин в страната остава далеч под средното за Европейския съюз, причина за което е високата му цена на българския наркопазар. Наблюдава се специфика в неговата употреба, която има сезонен характер (по-висока употреба в морските и зимни курортни центрове съответно през лятото и зимата).

Анализите сочат, че през последните години на територията на страната се регистрира тенденция на спад в употребата на хероин, като една от причините за този факт, е преминаване на много от проблемно употребяващите към опиоидно субституиращо лечение. Спадът се дължи и на по-ниската чистота на предлаганите дози, на ориентацията и предпочитанията на голяма част от употребяващите към други наркотични вещества, както и на драстично намаления внос предвид ситуацията в Афганистан. България не остава

изключение от наблюдавания ръст на употребата на фентанил и фентанилови производни. Предвид наблюдаваната в САЩ и Северна Европа ситуация България взема строги мерки за контрол и превенция, особено след констатираните първи смъртни случаи.

Признаците на стабилизация или лек спад в употребата на някои от традиционните наркотици се компенсират от динамични промени в пазара на синтетични наркотични вещества, както и бързата поява и употреба на нови психоактивни вещества или т.нар. „дизайнерски наркотици“, чиито пазар се отличава с нарастващо многообразие. Особена популярност респективно разпространение придобиват синтетичните канабиноиди, които заемат основната част от НПВ, разпространявани у нас. След създаването на гъвкава законодателна възможност за включване на тези вещества в списъка по *приложение № 1* към чл. 3, т. 1 от Наредбата за реда за класифициране на растенията и веществата като наркотични, се отчита намаление на свободното им разпространение. Това води до поява на други начини за доставка на подобни вещества – най-вече чрез пощенски пратки или предлагането им в интернет сайтове.

2. Анализ на дейността в областта на намаляване търсенето на наркотици

Намаляване търсенето на наркотици обхваща спектър от равни по значение и взаимно допълващи се мерки в областта на превенция, ранни интервенции, лечение, психосоциална рехабилитация, социална реинтеграция, намаляване на здравните и социални вреди и ограничаване на рисковете по отношение на употребата на наркотични вещества.

2.1. Превенция на употребата на наркотични вещества

Разработените и прилагани дейности и мерки за предотвратяване въвличането на нови хора в злоупотребата с наркотични вещества са насочени към цялото население (универсална превенция), към конкретни групи от населението, считани за рискови по отношение на злоупотребата с наркотици (селективна превенция) и индивиди с висок индивидуален риск от развитие на зависимост към наркотични вещества (индикативна превенция). Преобладава провеждането на информационни кампании за превенция на употребата на наркотици. Това повишава информираността на населението за въздействието на наркотичните вещества върху физическото и психическо здраве, но не води до трайна промяна на нагласите и намаляване на риска за уязвимите групи само по себе си.

Най-голям брой дейности са осъществени в областта на универсалната превенция, като интервенциите са насочени предимно към деца/младежи. От 2019 г. в България за първи път работят две Национални програми по универсална превенция, съответно за ученици от 5-7 клас и 8-11 клас. От 2020 година тези програми се изпълняват от Превантивно-информационните центрове (ПИЦ) към всички 27 Общински съвети по наркотични вещества (ОбСНВ) в страната. Двете Национални програми са първия опит да се реализира превантивна работа с покритие в цялата страна, като се работи по един и същ модел за универсална превенция навсякъде. Това води до още по-значима роля на ПИЦ в страната и тяхното разпознаване като места за работа в общността. Продължава разкриването на програми по индикативна и селективна превенция, но те са недостатъчни за потребностите на национално ниво.

2.2. Лечение и психосоциална рехабилитация

Съществуващите програми за лечение и психосоциална рехабилитация са недостатъчни за покриване на нуждите от лечение, рехабилитация и ресоциализация на зависими лица на национално ниво. Психиатричната помощ, в обхвата, на която се включват и зависимостите се осъществява в различни психиатрични структури. Местата за лечение на хора със зависимост към наркотични вещества са 132 по данни на НЦОЗА. Детоксикация се извършва в токсикологичните клиники и отделения. Достъпът до стационарно лечение е ограничен поради недостатъчно легла и липсата на мотивация на професионалистите за работа с пациенти със зависимост към наркотици.

В страната е развита мрежа от програми за лечение с агонисти и агонисти-антагонисти. В края на 2023 г. на територията на страната функционират 28 програми за лечение с опиоеви агонисти и агонисти-антагонисти на лица, зависими към опиоиди с 2744 пациенти. Тенденцията е за намаляване на програмите, на разрешените и заетите места. Лечението в 2/3 от програмите се заплаща от пациентите и това представлява основен проблем и трудност във функционирането на програмите и по-конкретно в програмите без държавно и/или общинско участие поради отпадането на пациентите от лечение заради невъзможност да заплатят лечението си.

В страната функционират програми за психосоциална рехабилитация на лица, които злоупотребяват или са зависими към наркотични вещества. Програми се осъществяват от Центровете за психично здраве, Държавна психиатрична болница за лечение на наркомании и алкохолизъм и от доставчици на социални услуги. През последните години капацитетът (броят на местата) на програмите се е увеличил, но все още не е изпълнен принципът за географска и финансова достъпност. През 2022 г. общият брой на лицата, които са постъпили в програми за психосоциална рехабилитация е 923, общият брой

на местата в програмите е 486 места, в сравнение с 2018 година, когато е 330 места.

Програмите работят по модела Терапевтичната общност и една програма по модел Минесота. Липсата на разнообразие от модели за психосоциална рехабилитация ограничава възможностите за избор на най-подходящата програма спрямо индивидуалните нужди на злоупотребяващия/зависимия към наркотични вещества.

Съществува недостиг на места в програми от нерезидентен тип, които предоставят възможност за психосоциална рехабилитация на лица, които могат да се възстановяват от зависимостта си, без да им се налага да се откъсват от социалната си среда.

Изключително сериозен е проблемът с осигуряването/достъпа на лечение и психосоциална рехабилитация на лица под 18 г. В страната функционират само две специализирани програми за психосоциална рехабилитация на лица под 18 г., които злоупотребяват или са зависими от ПАВ, като едната от тях е резидентна, а другата нерезидентна, но общият им капацитет от места е крайно недостатъчен, за да покрие нуждите от такъв тип лечение в страната. Ограничени са възможностите за лечение на лица под 18 г. и в двете детско-юношески психиатрични клиники, функциониращи на територията на страната.

2.3 Намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества

Съществуващите програми за намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества са крайно недостатъчни като брой (четири програми), териториално разпределение на предлаганите услуги и дейности в тази област, и функционират периодично.

Към края на 2022 г. дългогодишно работили организации с изграден капацитет и експертиза преустановиха дейността си. Групата на инжекционно употребяващите наркотици не е покрита от услуги и се изолира и маргинализира все повече. Нивото на разпространение на ХИВ се проследява трудно поради факта, че не се правят достатъчно изследвания на тази рискова група и това може да има последствия в дългосрочен план.

Липсват и програми и дейности в местата за лишаване от свобода, както и добри практики и програми в отговор на проблеми, свързани с употребата на наркотици в местата за нощни забавления, фестивали и други места и събития за забавление.

България изостава от съвременните подходи и практики, които отдавна развиват програми за намаляване на вредите както от инжекционна, така и от неинжекционна употреба на наркотици. Основните причини за това са липсващото устойчиво финансиране и липсата на адекватни финансиращи механизми, които да подкрепят програмите.

3. Предизвикателства пред областта на намаляване на търсенето

Основно предизвикателство през изтеклите години е липсата на програми за работа с родители, с кандидат шофьори, с деца и младежи, лишени от родителски грижи, програми насочени към специфични групи от населението; липса на програми за лечение на лица под 18 години и недостатъчният брой програми за психосоциална рехабилитация за лица под 18 години.

3.1. Превенция

Най-голям брой дейности и програми са осъществени в областта на универсалната превенция, като интервенциите са насочени предимно към деца и младежи, в училищна и извън училищна среда и големи групи от населението.

Остава необходимостта за продължаващо реализиране на двете национални програми, като се увеличи броя на училищата, броя на паралелките и се достигне до по-голям брой деца и младежи.

Друго предизвикателство е работата с родители. Предстои да се изготвят и реализират две национални програми, насочени към родители - програма за универсална превенция, за родители на ученици 10 - 15 г. и програма по индикативна превенция за родители.

Разширява се дейността по превенция употребата на наркотични вещества в местата за лишаване от свобода и дейностите насочени, към лица, осъдени на проба.

Дейностите по програмите на селективната и индикативната превенция не са достатъчно развити. Предстои да се изготвят и реализират две национални програми по селективна превенция, едната от които е насочена към деца и младежи, настатнеи в Центрове от семеен тип.

Дейностите по индикативна превенция са насочени към лица, насочени от други институции, доведени от родители или блики или сами потърсили помощ.

Крайно недостатъчни са и специализираните услуги за деца и семейства, които се сблъскват с проблемно поведение, в резултат на употреба на ПАВ.

Напредъкът на новите технологии и достъпът до интернет предоставят много нови възможности за справяне с широк спектър от здравословни проблеми, сред които и тези, свързани с употребата на ПАВ. Достъпът до интернет платформи, портали, мобилни приложения и други, помага да се преодолеят някои значими трудности, свързани с достигането до младите хора, които имат проблемна употреба, до близки, учители и др.

3.2. Лечение и психосоциална рехабилитация

Съществуващите програми за лечение и психосоциална рехабилитация са недостатъчни за покриване на нуждите от лечение, рехабилитация и ресоциализация на зависими лица на национално ниво.

Тенденцията за нарастване на едновременна употреба на няколко вещества, вкл. комбинираната употреба на разрешени и забранени вещества и нерегламентирана употреба на предписани контролирани лекарствени продукти и НПВ изисква разработване на нови насоки за работа.

Наблюдават се затруднения по отношение на осигуряване на последователност от грижи за осъществяване на ефективно лечение и психосоциална рехабилитация, необходимо е да се развие сътрудничество между програмите и работодатели, които биха могли да осигурят трудова ангажираност на лица, които успешно са преминали лечение и психосоциална рехабилитация.

Липсват специфични програми и/или услуги насочени към следните целеви групи: жени от уязвими групи (жертва на насилие, на трафик); пациенти с двойни диагнози; лица, лишени от свобода. Недостигат програми за лица под 18 години.

Основен проблем и предизвикателство е създаването на специализирани услуги за лечение, психосоциална рехабилитация и социална реинтеграция за деца и младежи, злоупотребяващи с ПАВ.

Повечето програми за лечение с агонисти и агонисти-антагонисти се заплащат от пациентите, което намалява тяхната достъпност.

3.3. Намаляване на вредите от употребата на наркотици

Трудно може да се изчисли покриваемостта с услуги за намаляване на вредите от употребата на наркотици, тъй като тези услуги са периодични, не са

постоянни. Препоръките на Дъблинската декларация за партньорство в борба с ХИВ/СПИН в Европа и Централна Азия са за достигане на 60% от инжекционно употребяващите наркотични вещества, с услуги за намаляване на вредите.

Предвид високия брой смъртни случаи, свързани с употребата на наркотици в Европейския съюз, обхватът и разнообразието на дейностите за намаляване на смъртността сред употребяващите наркотици не е достатъчен и има необходимост от развитие.

4. Анализ на дейността в областта на намаляване предлагането на наркотици

В рамките на своите законово определени правомощия, компетентните държавни органи извършват превантивна, контролна, оперативно-издирвателна, организационна и аналитична дейности, насочени към предотвратяване, пресичане, разкриване и разследване на престъпления, свързани с наркотични вещества, техните аналози и прекурсори.

В съответствие със законовите си функции и задачи, правоприлагащите и контролни органи участват в екипи, работни групи и комисии, създадени съвместно с други държавни органи, служби и органи на други държави и международни организации, като се осъществява непосредствен информационен обмен и се провеждат съгласувани действия.

В момента страната ни разполага с напълно оборудвани лаборатории за идентифициране на НПВ, техни метаболити и определянето им в биологични проби.

4.1 Предизвикателства пред областта на намаляване на предлагането

За по-ефективна борба срещу развитието на пазари на наркотици усилията следва да бъдат насочени към:

- по-усъвършенствани методи и средства в борбата с трафика, производството и разпространението на наркотични вещества;
- недопускане на отклоняване на прекурсори на наркотични вещества от легално производство и търговия за незаконни цели;
- взаимодействие между компетентните институции и международното полицейско сътрудничество;
- високо техническо и технологично равнище на митнически контрол (в областта на наркотични вещества) на външните граници на ЕС и във вътрешността на страната;
- ограничаване на разпространението на наркотични вещества в училищна и извънучилищна среда сред малолетни и непълнолетни лица;
- ограничаване на предлагането и търговията на наркотични и нови психоактивни вещества по интернет и чрез пощенски пратки.

5. Анализ на дейността в местата за лишаване на свобода

През последните години във връзка с намаляване на броя на лишените от свобода в затворите (над 44% спрямо 2012 г.) се наблюдава тенденция на намаляване на броя на извършените престъпления, заради които лицата са лишени от свобода. От друга страна нараства броят на извършените престъпления, свързани с наркотици и техни аналози. Това обяснява нарастването на дела на извършените престъпления, свързани с наркотици спрямо общия брой престъпления, извършени от лишените от свобода – за периода 2015 – 2021 г. увеличението е близо два пъти (от 6,0% през 2015 до 11,7% през 2022 г.). През 2022 г. се отчита намаление на този дял с 2,3 процентни пункта.

Според данни от Националното представително проучване относно нагласи и употреба на ПАВ сред лишените от свобода в България, проведено

през 2023 г., 39,2% от лишените от свобода са употребявали поне веднъж някога през живота си извън затвора някакво наркотично вещество, като 12,0% са го правили в пределите на затвор (настоящия или в предишен, в който са били).

Всеки лишен от свобода след постъпването му в затвора се подлага на първичен медицински преглед за оценка на общото му здравословно състояние, като се отчита и наличието на симптоми на наркотична зависимост и се набелязват мерките, които трябва да се предприемат по време на изтърпяване на наказанието. Налице е правната възможност, съгласно чл. 92, ал. 1 от Наказателния кодекс, когато престъплението е извършено от лице, което страда от алкохолизъм или друга наркомания, съдът наред с наказанието да постанови и принудително лекуване. Осъдените на лишаване от свобода, за които е постановено принудително лечение, се превеждат в затвора в гр. Ловеч и се настаняват за лечение в Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода. Също така е налице и правната възможност, при съгласие от зависимото лице, то да бъде настанено за лечение.

За установяване и превенция на употребата на наркотични вещества при постъпване в местата за лишаване от свобода се провежда психологическо скринингово изследване, чрез което се изследва и наличието на наркотична и/или алкохолна зависимост и други, като при положителни резултати се прилагат специализирани диагностични инструменти и се планират конкретни дейности. За всеки осъден се изготвя и оценка на риска от рецидив и вреди. В тази връзка се използва информация от различни здравни заведения, социални служби, органите на МВР, арестите, данни от предишни осъждания, направеното психологическо изследване в затвора, проведеното интервю и други. Самата методика за изследване на личността съдържа раздел „Злоупотреба с наркотици“. По този начин се събира информация относно употребата на наркотици, основен използван наркотик, използван интравенозно

наркотик, злоупотреба с лекарства, употреба на наркотици в комбинация с алкохол и/или лекарства, здравословни проблеми, история на лечението и др.

Индивидуалната работа в местата за лишаване от свобода е методът, чрез който се спомага за целенасочено, просоциално формиране на личността. Тя започва от постъпването на лишения от свобода и завършва с неговото освобождаване, и е от съществено значение за преодоляване на зависимостта от ПАВ. Индивидуалната работа започва с проучване на личността чрез Специализираната методика за оценка на риска от рецидив и вреди. Определените чрез нея ресурси за конкретния лишен от свобода способстват да се работи по преодоляване на зависимост, повишаване на вътрешната мотивираност на осъдения и планиране на участието му в терапевтичния и подпомагащ процес. Договаря се план с лицето, относно предстоящите дейности за постигане на просоциални промени и за определяне на средствата, които ще се използват в съвместната работа. Тук се включват и всички дейности по преодоляването на зависимостта от наркотични вещества.

В процеса на поправяне и превъзпитание в пенитенциарната система се реализира и групова работа. Прилагат са две програми за работа с наркозависими лишени от свобода на основата на когнитивно-поведенческия подход - „Краткосрочна програма за минимизиране на вредите от употребата на наркотични вещества” и „Средносрочна програма за третиране на зависимости в системата на българските затвори”. В изпълнението на Програма „Правосъдие“, Програмна област 19 „Корекционни услуги и предварително задържане“ на Норвежки Финансов Механизъм 2014 – 2021 е разработена нова „Програма за зависими лишени от свобода“, която към момента се апробира и предстои да започне прилагането ѝ във всички затвори, а в последствие и в новите преходните отделения (half way houses).

За предотвратяване на престъпления и нарушения в местата за лишаване от свобода, включително и такива свързани с наркотици, се извършва обиск на настанените лица и претърсване на жилищните, производствените и сервизните помещения. Обхващат се и служители на Главна дирекция „Изпълнения на наказанията“ (ГДИН) и териториалните ѝ служби и граждани, които влизат в местата за лишаване от свобода, като се използват технически средства за контрол, включително аудио-визуални системи. Извършват се и тестувания на лицата.

За установените при обиска неразрешени за държане вещи и предмети или за опитът за внасянето им се уведомяват компетентните органи на МВР.

Една част от използваните вещества не могат да бъдат регистрирани с тестове, а употребата на ПАВ, психотропни и нерегламентирани медикаменти води до нарушаване на изискванията, реда и регламента в затворите и поддържа опитите за снабдяване и употреба.

Поведението на лицата е високорисково спрямо останалите лишени от свобода, служителите и не на последно място спрямо самите тях, което представлява сериозен проблем за адекватното им обезпечаване.

С оглед повишаване степента на ефективност при предотвратяване внасянето и разпространението на наркотични вещества, в учебните програми за първоначална подготовка на служителите са включени лекции на медицинска тематика, като запознаване с признаците на абстинентни състояния при алкохолна и/или наркотична зависимост и първоначалните действия за тяхното овладяване.

За предотвратяване внасянето и разпространението на наркотични вещества в местата за лишаване от свобода се използват скенери, анализатори, в комплект с мобилен принтер и тестове за установяване употребата на

наркотични вещества при извършването на извънредни и други проверки, като впоследствие се закупуват допълнително тестове.

Като допълнителен аспект към използваните интервенции могат да бъдат посочени провежданите в затворите културно-информационни, спортни и религиозни дейности, включването в учебна дейност и/или курсове за квалификация и не на последно място полагането на труд. Посредством тях се осигурява ангажираност на зависимото лице и насочването му към просоциални модели на поведение.

IV. S.W.O.T. анализ

Силни страни

Положителните характеристики на съществуващата в момента ситуация, могат да бъдат представени по следния начин:

- Ясно изразена политическа воля за противодействие на търсенето и предлагането на наркотични вещества;
- Установена традиция и добри практики в развитието на програми за лечение с агонисти и агонисти-антагонисти на лица, зависими към опиоиди и сътрудничеството с гражданския сектор;
- Активно сътрудничество в рамките на Европейския съюз и достъп до информация, експертиза и непрекъснато развиваща се методология за изследвания на зависимостите;
- Разработени и въведени двете Национални програми за превенция употребата на наркотични вещества в училищна среда за възрастови групи 5-7 клас и 8-11 клас;
- Промяна на нагласите по посока качествена превенция, основана на европейски стандарти;

- Достъп до специализирана информация, свързана с превенция употребата на наркотични вещества, основана на европейски стандарти;
- Работа с родители, в качеството им на значим фактор в превантивните дейности;
- Подобрена координация между отделните министерства, ведомства, ОБСНВ и ПИЦ на национално и местно ниво;
- Предоставяне на финансови средства като делегирани от държавата дейности за осъществяване на програми за психосоциална рехабилитация;
- Добро взаимодействие на полицейските и митнически служби на национално, европейско и международно ниво за ограничаване на нелегалния трафик на наркотични вещества и прекурсори;
- Съхранена научна експертиза и добър изследователски опит;
- Подмяна и модернизация на значителна част от оборудването за изследване на задържаните наркотични вещества.

Слаби страни – отрицателни

Отрицателните характеристики на сегашната ситуация също могат да бъдат групирани в няколко основни насоки:

- Ясно изразена стигма в отношението към употребяващите наркотици;
- Ограничени възможности за лечение на непълнолетни;
- Липса на програми за ресоциализация на зависими лица за наемане на работа, за допълнителна квалификация и обучения;
- Липса на програми за работа с лица, заловени да шофират след употреба на наркотични вещества и техните аналози;

- Недостиг на програми за намаляване на вредите и риска от употреба на наркотични вещества;
- Ограничени възможности за достъпно лечение и психосоциална рехабилитация;
- Липса на оценка на ефективност на политиките;
- Недостатъчно използване на предпочитаните от младежите социални мрежи Telegram, Messenger, Tik Tok, Instagram, Snapchat за предоставяне на информация относно вредите от употребата на наркотични вещества;
- Затруднения в осигуряването и усвояването на планираното и необходимо финансиране;
- Амортизирана и недостатъчна научно-изследователска и материална база;
- Недостиг на квалифицирани специалисти и персонал, както за осъществяване на програмите за превенция употребата на наркотични вещества, така и за научно-изследователска дейност;
- Недостиг на информация и липса на устойчиви механизми за нейния обмен между институциите, имащи отношение към противодействието на наркотиците;
- Увеличаване на законовите ограничения в разрешителния режим за прилагане на разузнавателни способности и средства за противодействие на престъпления, свързани с наркотици;
- Непълноти в законодателната база по отношение на алтернативните мерки за наказание при престъпления, свързани с употребата на наркотични вещества и техните аналози;

- Липса на целенасочена работа с медии за привличането им като партньори в превантивната дейност по отношение употребата и злоупотребата с наркотични вещества.

Възможности

Независимо от идентифицираните слаби страни на съществуващата в момента ситуация, динамичното развитие на външната среда, както и процесите на административна реформа в България, създават и нови възможности:

- Формиране на нови нагласи сред подрастващите към опазване на собственото и обществено здраве;
- Координация между заинтересованите страни и институции при реализиране на програми за универсална превенция в училищна среда;
- Създаване и поддържане на възможности за устойчиво финансиране на дейностите и услугите в превенция, лечение, психосоциална рехабилитация и намаляване на вредите от употребата на наркотици;
- Привличане на нови хора и повишаване на квалификацията на работещите;
- Ново развитие на международното сътрудничество по противодействието на наркотични вещества, включително и чрез съдействието на международните правоохранителни организации;
- Подобряване и създаване на устойчиви механизми за обмен на информация между институциите, имащи отношение към борбата с употребата, разпространението и производството на наркотични вещества;
- Противодействието на наркотичните вещества има възможност да се интегрира в по-широкия контекст на реформа на социални политики и формирането на нова култура на общественото здраве;

- Стратегията за наркотичните вещества има потенциала да насърчи процеса на формиране на координационен механизъм, чрез създаване на хоризонтални връзки между подобни политики в сфери като социалната (включително закрила на детето), в образователната, правоохранителната, правораздавателната и други.

Заплахи

Динамиката в развитието на пазара на наркотици, както и нелегалния трафик, продължава да бъде основен източник на заплахи пред публичния интерес и общественото здраве. Основните групи от заплахи могат да бъдат определени като:

- Липса на адекватна информация за обхвата на т.нар. „скрити групи” от ползващи наркотични вещества лица, които не могат да бъдат определени и към които не могат да бъдат адресирани адекватни мерки;
- Непрекъснатото разработване и пласиране на нови наркотични вещества оказва натиск за понижаване на цените и ориентират усилията на мрежите за разпространение към увеличаване на обхвата на потребителите;
- Режимът за забрана на марихуаната в международен план е дискуссионен и често поставя на дневен ред въпроса за нейната частична легализация;
- Промяна в методите за разпространение на наркотични вещества, включително чрез нарастване на обема на продажбите чрез Интернет и съществуващите социални мрежи в дигитална среда;
- Технологично изоставане на механизмите за противодействие, разследване и доказване на престъпления, свързани с наркотични вещества, спрямо тези, използвани за тяхното извършване.

Обобщеният анализ показва, че състоянието на системата за противодействие на търсенето и предлагането на наркотични вещества дава резултати, преди всичко от гледна точка на поддържането под контрол на епидемиологичните рискове. Налице са добри специалисти и разгърнати структури, които изпитват затруднения, преди всичко от гледна точка на регулярното си финансиране. Ключово значение има устойчивият процес на стратегическо планиране на финансовите и кадрови ресурси на системата. В условията на относителна несигурност по отношение на достъпа до финансови ресурси, съществуващият капацитет в системата не може да бъде мобилизиран ефективно.

Важно значение има и изграждането на устойчива система за ефикасен и бърз обмен на информация между институциите, имащи отношение към търсенето и предлагането на наркотични вещества. Актуалното състояние показва, че недостигът или липсата на информация, липсата на координация и стандартизация за нейното събиране и систематизиране, ограничават възможностите за планиране и управление на публичните ресурси, като в същото време затруднява допълнително постигането на формулираните стратегически цели.

V. ДОКУМЕНТИ

Предлаганата система от документи има следния вид:

За да бъде стратегията всеобхватна, е необходимо да се очертае рамката за действие през следващите 5 години, което ще я обвърже с други ключови реформи и стратегии в национален мащаб, имащи отношение към противодействието на търсенето и предлагането на наркотици, като:

- информационната свързаност;

- подобряването на предлаганите услуги;
- реформите в законодателството и др.

Ще се посочат конкретни задачи, индикатори за измерване на резултата и срокове. Този цялостен подход би гарантирал максимално постигането на стратегическите цели и ще доведе до конкретни резултати.

Националната стратегия за борба с наркотиците (2025 – 2029 г.) на оперативно ниво се осъществява чрез Плана за действие за изпълнение на Стратегията. Планът за действие е отворен с цел да се реагира гъвкаво при необходимост от промени и при спазване на съответните бюджетни процедури.

VI. ФИНАНСИРАНЕ

Индикативният финансов ресурс, необходим за реализацията на стратегическите цели възлиза в общ размер на 79 493 110 лв. за целия период на действие на Стратегията. Своевременното и адекватно финансово осигуряване на съответните мерки е гарантирано с Финансов план (2025 г. - 2029 г.), неразделна част от стратегията, който е разработен в съответствие със средносрочната фискална рамка.

Дейностите, заложи в стратегията ще се финансират в рамките на бюджетите на отделните министерства и ведомства и разчетените средства за функция „Здравеопазване“ по Консолидираната фискална програма, като се предвижда да се изпълняват в рамките на одобрените бюджетни средства за съответната година.

Финансовото обезпечаване на изпълнението на дейностите, заложи в Плана за дейности за изпълнение на Стратегията, се осъществява от:

1. Държавния бюджет, както следва:
 - В рамките на приетите бюджети на отговорните министерства и институции със Закона за държавния бюджет за съответната година, одобрената

средносрочна бюджетна прогноза за съответния период, както и в съответствие с утвърдения Финансов план (2025 г. - 2029 г.), неразделна част от Стратегията.

Дейността на програмите за намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества ще се осигурява със средства от държавния бюджет по бюджета на Министерство на здравеопазването в съответствие с одобрения Финансов план (2025 г. - 2029 г.), в индикативен размер на приблизително 3 000 000 лв. за целия период на действие на стратегията.

- В рамките на приетите със Закона за държавния бюджет за съответната година и одобрената средносрочна бюджетна прогноза за съответния период средства за финансиране на Общинските съвети по наркотични вещества (ОбСНВ) и Превантивно-информационни центрове (ПИЦ) към тях като делегирана от държавата дейност чрез бюджетите на общините, както и в съответствие с утвърдения Финансов план (2025 г. - 2029 г.), неразделна част от Стратегията;

- В рамките на приетите със Закона за държавния бюджет за съответната година и одобрената средносрочна бюджетна прогноза за съответния период средства за финансиране на програмите за психосоциална рехабилитация на дейности по Националната стратегия за борба с наркотиците, като делегирана от държавата дейност чрез бюджетите на общините, както и в съответствие с утвърдения Финансов план (2025 г. - 2029 г.), неразделна част от Стратегията;

2. Общински бюджети

3. Международни проекти и програми.

VII. ПРИНЦИПИ

- Интегриран и балансиран подход – чрез интеграция на отделните политики на вертикалните и хоризонтални основни области на действие и

взаимодействието между публичните институции и гражданското общество ще се постигне балансиран подход при изграждането на цялостната национална политика за противодействие на употребата, злоупотребата и разпространението на наркотични вещества и техните аналози и активно управление на рисковете пред гражданите, обществото и националната сигурност;

- Информационна свързаност – изграждане на информационна структура, която позволява значително по-точно определяне на засегнатите групи, както и аргументиране на необходимите ресурси за реализирането на публичните политики в тази сфера;

- Участие на заинтересованите страни, междуинституционално взаимодействие и междусекторно сътрудничество – постигане на по-висока степен на съгласуваност между координацията на информационните ресурси, комуникационната стратегия за реализиране на целите на стратегията;

- Публичност, прозрачност и отчетност – публичността е необходимо условие за въвличане на гражданите във въпросите за функционирането на всяка една система за управление, прозрачността е задължението на държавата и институциите да генерират информация и да я предоставят по начин, който позволява широк достъп. Именно чрез публичността и прозрачността се постига отчетност по изпълнение на Националната стратегия;

- Субсидиарност – развиване и прилагане на ефективна мрежова стратегия. Създаване на възможност за решаване на проблема най-близко до мястото на възникването му, разпределяне на компетентността чрез прилагане на гъвкави подходи, в зависимост от това на кое ниво възниква проблема, на същото ниво или максимално близо.

- Зачитане правата на човека – Защитата и насърчаването на правата на човека следва да бъдат изцяло интегрирани в Стратегията и са конкретна нейна цел, включително ангажираност на многостранно равнище, политически диалог и прилагане и осъществяване на съответните програми и проекти в областта на наркотиците. Правата на човека са универсални, неотменими, неделими, взаимозависими и взаимосвързани, включително в контекста на политиката в областта на наркотиците, помощта за развитие, здравеопазването и наказателното правосъдие.

VIII. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ

Стратегията е насочена към следните групи:

- Деца и младежи, неупотребяващи наркотични вещества;
- Лица, неупотребяващи наркотични вещества;
- Деца и младежи в риск от употреба на наркотични вещества;
- Лица в риск от употреба на наркотични вещества;
- Деца и младежи, употребяващи наркотични вещества;
- Лица, употребяващи наркотични вещества;
- Семейства и близки на употребяващи наркотични вещества;
- Лица, извършили престъпление, свързано с наркотици и осъдени на пробация;
 - Лица, лишени от свобода, употребявали и/или употребяващи наркотични вещества;
 - Военнослужещи от Българската армия;
 - Лица, търсещи и/или получили международна закрила на територията на Република България, както и мигранти.

IX. КООРДИНАЦИЯ, ИЗПЪЛНЕНИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА

Овладяването на проблема с наркотиците изисква обединените усилия на държавни и общински институции, представители на частния сектор и структури на гражданското общество.

Координация

Координацията играе решаваща роля за ефективността на политиката на държавата в областта на наркотиците и за нейното прилагане, особено като се има предвид хоризонталният характер на тази област. За постигане на целите на стратегията следва да има координация с агенциите, органите или организациите, които имат отношение към областта на наркотиците.

Необходимо е пълноценно взаимодействие, съгласуваност и координация на всички институционални и организационни нива, както в процеса на разработване, така и в процеса на изпълнение на стратегическия документ. Ключова роля в реализирането на Стратегията имат държавните органи и техните администрации. Те са в състояние да реализират мащабни проекти в обществен интерес, като по този начин създават предпоставки за развитие.

Ефективното сътрудничество с гражданското общество се осъществява чрез участие на неправителствените и съсловните организации в експертни и работни групи по проблемите, свързани с наркотиците. Неправителствените и съсловни организации подпомагат държавната администрация във формулирането на приоритетите и политиките в областта на борбата с наркотиците, но преди всичко работят по конкретни проекти в областта на превенцията, събиране на информация и предоставяне на здравни, лечебни и социални услуги.

Сътрудничеството с медиите е необходимо за популяризиране и ефективна информираност на обществото по проблемите на наркоманиите. Тази стратегия поставя пред себе си конкретни цели и план за дейности, чието изпълнение ще бъде реализирано от широк кръг партньори в различни области на политиката. В същото време се определят действията, които ще бъдат предприети на национално равнище за подпомагане на структурите и институциите на местно ниво в изпълнение на заложените в Плана за действие задачи.

- **Координиращ орган**

Национален съвет по наркотичните вещества - в съответствие с член 10, ал. 1 от Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите

Изпълнение на стратегията

Осигуряване на оптималното изпълнение на стратегията и на плана за действие, координация по подразбиране между всички заинтересовани страни и предоставяне на адекватни ресурси на равнището на ЕС и на национално равнище.

За успешното изпълнение на Стратегията е необходимо пълноценното взаимодействие, съгласуваност и координация на всички министерства и ведомства, с участието на гражданското общество. Ресурсите следва да се насочват пропорционално към стратегическите приоритети, области и интервенции, чрез които ще бъдат постигнати целите на стратегията и плана за действие на национално и местно равнище.

Сериозността на отделните предизвикателства във всяка област на политиката и взаимозависимостта на проблемите изисква многоизмерен

интегриран подход, съчетаващ инвестиции в заетост, образование и здравеопазване.

В изпълнението на стратегията са включени всички структури, участващи в разписването на Стратегията, План за дейности и Финансов план в зависимост от своята компетентност и поети ангажименти:

- Министерство на здравеопазването – дирекция „Лекарствена политика“; Национален център по обществено здраве и анализи, дирекция „Психично здраве и превенция на зависимости“, отдел „Зависимости“ и отдел „Национален Фокусен Център“;

- Министерство на вътрешните работи - Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“, Главна дирекция „Национална полиция“;

- Министерство на труда и социалната политика, Агенция за качеството на социалните услуги;

- Министерство на образованието и науката;

- Министерство на младежта и спорта;

- Министерство на финансите, Агенция Митници;

- Министерство на правосъдието, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“;

- Министерство на икономиката и индустрията;

- Министерство на отбраната;

- Министерство на земеделието и храните;

- Държавна агенция за закрила на детето;

- Централна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;

- **Институции, отговарящи за изпълнението на местно ниво**

- Общински съвети по наркотичните вещества, Превантивно-информационни центрове към тях;
- Регионални управления на образованието, училищата на територията на страната;
- ОД на МВР, РУ на МВР,
- Областни дирекции „Земеделие“;
- Териториални служби на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията";
- Териториални дирекции Митници;
- Местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

- Партньори по изпълнение

- Национално сдружение на общините в Република България;
- държавни и общински институции;
- представители на частния сектор;
- структури на гражданското общество;
- медии;
- Български червен кръст;
- Държавна агенция за бежанците;

Усъвършенстване на нормативната база

С цел систематизиране политиката в областта по намаляване търсенето и предлагането на наркотични вещества възниква необходимостта от усъвършенстване на нормативната база. Тя е важна крачка за постигането на основните цели и задачи на Националната стратегия.

В усъвършенстване на нормативната база са включени всички структури на национално и общинско ниво.

Х. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. Намаляване на търсенето на наркотични вещества.

Намаляването на търсенето на наркотици обхваща спектър от равни по значение и взаимно подсилващи се мерки, между които превенция, ранно установяване и интервенция, консултации, лечение, рехабилитация, социална интеграция и възстановяване.

В областта на намаляването на търсенето на наркотици целта на стратегията е да способства за здравословното и безопасно развитие на децата и младите хора и за намаляване на употребата на незаконни наркотици. Стратегията също така има за цел да се забави по възраст първоначалната употреба, да се предотврати и намали проблемната употреба на наркотици, да се лекува наркотичната зависимост, да се осигури възстановяване и социална реинтеграция чрез интегриран, мултидисциплинарен и основан на доказателства подход и като се насърчава и съхранява съгласуваността между политиките в областта на здравеопазването, социалните въпроси и правосъдието.

2. Намаляване на предлагането на наркотични вещества.

В областта на намаляването на предлагането на наркотици целта на стратегията е да отговори, посредством основан на доказателства подход, на развитието на пазарите на наркотици, които са изправени пред множество предизвикателства и се характеризират с голяма наличност на различни видове наркотици, все по-мощни конфискации, нарастваща употреба на насилие и огромни печалби. Във връзка с това стратегията има за цел да допринесе за разбиването на традиционните и онлайн пазари на незаконни наркотици и на

организираните престъпни групи, занимаващи се с производство и трафик на наркотици, за ефикасното използване на наказателноправната система, за ефективни действия на правоприлагащите органи, предприемани на основата на разузнавателна информация, за намаляването на равнищата на насилие, свързано с пазарите на незаконни наркотици, както и за засиления обмен на разузнавателна информация с оглед постигането на общ подход на всички отговорни участници.

3. Научни изследвания, иновации и прогнози (повишаване на експертния капацитет за изследвания и обновяване на технологичното оборудване).

Хоризонталната област на научните изследвания, иновациите и прогнозите обхваща свързаните както със здравето, така и със сигурността аспекти на явлението наркотици, и признава, че те са неразривно свързани. Нейната цел е да допринесе за по-доброто разбиране на всички аспекти на явлението наркотици и на това какво представляват ефективните интервенции, за да се осигури солидна база от доказателства за разработването и практическото прилагане на необходимите политики. Тя гарантира, че от инвестициите в тази област се извлича максимална полза чрез насърчаване на взаимодействия и ефективно разпределение на ресурсите. Освен това, като се отчита нарастващата динамика и сложност на явлението наркотици, тя ще насърчи ориентиран към бъдещето подход, който дава възможност за по-бързо идентифициране на нови тенденции и промени и за по-бързо реагиране въз основа на доказателства. Това изисква да се разработи необходимият технологичен капацитет, чрез който ЕС и неговите държави членки да станат по-добре подготвени за предвиждане и реагиране на нови предизвикателства или бъдещи кризи с потенциал за въздействие върху положението с наркотиците.

4. Сътрудничество на национално и международно ниво (подобряване на взаимодействието и координация между институциите).

Успешното изпълнение на стратегия се гарантира от поддържането на добро сътрудничество между министерства и ведомства на национално ниво и между институции на регионално и местно ниво. Пълната реализация на дейностите не би могла да се осъществи без участието на гражданското общество.

Поради глобалния характер на явлението наркотици, вътрешното и външното измерение на политиката в областта на наркотиците са все взаимосвързани. Поради това е необходимо международно сътрудничество, за да се следват подходът и целите на стратегията. Това сътрудничество следва да отразява интегрирания, мултидисциплинарен, балансиран и основан на доказателства подход, очертан в стратегията. То допринася и за ускоряване на изпълнението на ангажиментите на международно равнище. Целите за устойчиво развитие следва да ръководят развитието на международната политика в областта на наркотиците.

5. Координация, изпълнение и усъвършенстване на нормативната база.

Целта следва да бъде координация и взаимодействия между политиката в областта на наркотичните вещества и другите политики, включително в областта на сигурността и здравеопазването. Координацията следва да включва съответните заинтересовани страни в различните области, включително правоприлагащите органи, митниците, в т.ч. митническите лаборатории, граничния контрол, съдебната власт, затворите и изправителните заведения, гражданската авиация и морските власти, агенцията по лекарствата, пощенските служби, заинтересованите страни, участващи в научните изследвания, иновациите и наблюдението, националния фокусен център от

мрежата Reitoх, социалните служби и службите за лечение на наркозависими лица, включително здравните специалисти, секторите на образованието и профилактиката.

Оптималното изпълнение на стратегията и на плана за действие, произтича от добрата координация между всички заинтересовани страни и от предоставянето на адекватни ресурси на национално равнище.

XI. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- Намалено търсене на наркотични вещества и техните аналози и нови психоактивни вещества.
- Намалено предлагане на наркотични и нови психоактивни вещества и техните аналози.
- Повишена ефективност на политиките в областта на превенция, лечение, психосоциална рехабилитация, реинтеграция и намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества;
 - Осигуряване на достъп до лечение и грижа, които функционират в сътрудничество и координация с различни здравни и социални услуги;
 - Ограничен брой на проблемно и/или високорисково употребяващите.
 - Променени обществени нагласи по отношение на зависимите към наркотични вещества.
 - Повишен научен капацитет за реализиране на целите на националната политика в областта на наркотичните вещества.
 - Увеличен брой на квалифицирани специалисти в областта на противодействието на търсенето и предлагането на наркотични вещества.
 - Увеличена ефективност на инвестираните публични средства.

- Повишен административен капацитет и експертиза в контрола, превенцията, лечението и психосоциалната рехабилитация.

ХІІ. ЗАДАЧИ КЪМ СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ

Задачи към Стратегическа цел 1. Намаляване на търсенето

Въз основа на оценката за разпространението и все по-разнообразните форми на употреба и злоупотреба с наркотични вещества и техните аналози в страната, се планират всеобхватни превантивни дейности насочени към: деца, младежи и лица неупотребяващи; деца, младежи и лица с риск от употреба; родители и семейства; лица лишени от свобода; осъдените на пробация и структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната.

Навлизането на НПВ, аналози на наркотичните вещества и по-засилената употреба на стимуланти и канабис предполагат разработването на насоки за лечение и рехабилитация, съобразени с видовете и начини на употреба на наркотици, включително и подходи, насочени към малолетни и непълнолетни.

От важно значение е подпомагане на програмите за лечение, рехабилитация и намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества, включително осигуряване на финансиране на тяхната дейност.

Увеличават се случаите на злоупотреба с лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества, което налага подобряване на мерките за контрол при предписването им.

1.1. Разработване и прилагане на превантивни програми за деца и млади хора базирани на добри европейски стандарти;

1.2. Разработване и прилагане на национални програми за селективна и индикативна превенция, базирани на добри европейски стандарти;

1.3. Разработване и прилагане на програми, насочени към родители, базирани на добри европейски стандарти;

1.4. Оценка на ефективността на превантивните програми и анализ на резултатите от дейността;

1.5. Осъществяване на консултативна дейност на лица, употребили наркотични вещества;

1.6. Повишаване на експертния и професионален капацитет на специалистите;

1.7. Ограничаване на търсенето на наркотични и НПВ чрез обхващане и включване в образователната система;

1.8. Разработване и прилагане на програми за изпълнение на младежки дейности от Закона за хазарта за финансиране на одобрени проекти на юридически лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност;

1.9. Разработване и прилагане на програми и дейности в местата за лишаване от свобода;

1.10. Разработване и прилагане на програми и дейности в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия;

1.11. Подобряване на мерките за контрол на дейностите с наркотични вещества за медицински цели за предотвратяване на употребата и злоупотребата с лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества;

1.12. Повишаване на достъпа и ефективността на лечение;

1.13. Повишаване на достъпа и ефективността до програми за психосоциална рехабилитация и реинтеграция, базирани на доказателства;

1.14. Повишаване на достъпа до дейности и програми за намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества, базирани на доказателства;

Задачи към Стратегическа цел 2. Намаляване на предлагането

Географското положение на България дава благоприятна възможност страната ни да играе важна роля в международните усилия за борба с наркотиците. Необходимо е да превърнем усилията на отделните компетентни органи в трайна бариера пред разпространението, трафика и производството на наркотици и организираната престъпност.

Постепенно нараства употребата на НПВ, известни като „дизайнерски наркотици”. Подобно на другите видове престъпления, интернет се използва за улесняване на незаконното предлагане на наркотици и за избягване на действия за прилагане на закона. Разпространението и маркетингът на контролирани вещества чрез darknet (тъмната мрежа) продължава да се развива, както и разпространението на наркотични вещества чрез пощенски пратки. Осъществяване на контакт със служители от Киберпрестъпност, за предоставяне на данни относно правната рамка регулираща предлагането на НПВ в интернет сайтове и поверителни Телеграм групи, с оглед на залагане на промени в т.ч. и законодателни.

Тревожен факт е разпространението на наркотични вещества от ученици в училищна и извънучилищна среда. В подкрепа на дейността по намаляване на предлагането на наркотични вещества в страната се планират редица дейности.

Неограниченото количество при закупуване на легални прекурсори позволява използването им за производство на нелегални наркотици. Това предполага мерки за информираност на производители и разпространители.

2.1. Осигуряване на високо техническо и технологично равнище на митнически контрол в областта на наркотичните вещества на външните граници на ЕС и във вътрешността на страната.

2.2. Ограничаване на разпространението на наркотични вещества в училищна среда сред деца и младежи.

2.3. Ограничаване на разпространението в извънучилищна среда сред деца и младежи.

2.4. Подобряване на мерките за противодействие на незаконното производство и трафика на наркотични вещества и прекурсори.

2.5. Подобряване на мерките за противодействие на незаконното разпространение на наркотични вещества и прекурсори.

2.6. Подобряване на мерките за контрол на законното производство и търговия с прекурсори с цел предотвратяване отклоняването им за незаконно производство на наркотични вещества.

2.7. Ограничаване на предлагането и търговията на наркотични и НПВ по интернет и чрез куриерски услуги.

Задачи към Стратегическа цел 3. Повишаване на експертния капацитет за развитие на научноприложни изследвания и обновяване на технологичното оборудване

Развитието на научна експертиза и инфраструктура има определящо значение за устойчивостта и ефикасността на мерките за ограничаване на търсенето и на предлагането на наркотични вещества. Тази стратегическа цел кореспондира пряко с Националната концепция за развитие на научните изследвания, както и програмите за инвестиции в научна инфраструктура, оборудване и лаборатории до 2030 г.

Приоритет има изграждането на следващото поколение учени и експерти в областта на противодействие на незаконното разпространение и употреба на наркотични вещества. Съхраняването и развитието на научната експертиза има определящо значение за ефективността и устойчивостта на държавната политика по наркотичните вещества.

3.1. Осигуряване на дейността, модернизиране на оборудването на съществуващите лаборатории за изследване на наркотични вещества.

3.2. Модернизиране на оборудването на полицейските служители в страната във връзка с подобряване противодействието на престъпленията свързани с наркотични вещества.

Задачи към Стратегическа цел 4. Сътрудничество на национално и международно ниво (Подобряване на взаимодействието между институциите)

Важно е надграждането на знанията и доразвиване на доброто сътрудничество, както в рамките, така и между различните институции. Участието в международни форуми подпомага поддържането на информационното и експертно ниво на всички работещи в тази сфера. Научната информация и обменът на данни и добри практики позволяват подобряването на възможностите за акредитиране на съществуващите лаборатории за извършване на анализи и укрепването на административния капацитет в тях.

Поради засиления информационен поток и събирането на информация от различни източници определящо значение има по-високата степен на свързаност между различните стратегически и планови документи на институциите с пряко или косвено отношение към борбата с наркотиците в България. Постигането на тази цел предполага изграждането на информационна система, която да позволява значително по-точното определяне на засегнатите групи, както и да аргументира по-добре необходимите ресурси за реализирането на публичните политики в тази сфера.

Досегашните наблюдения показват, че значителен брой публични институции регистрират, набират информация и поддържат бази данни, свързани с предлагането, употребата и търсенето на наркотични вещества, но

те не осъществяват ефективна координация помежду си. По този начин се затруднява определянето на обхвата на потребление на наркотични вещества, както и възможността за повишаване на ефективността и ефикасността на предприеманите действия.

Сходна е ситуацията и със събираната и налична информация в базите данни на правоохранителните органи, отговорни за дейностите по ограничаване предлагането на наркотични вещества. В тази връзка е необходимо създаването на ефективен и сигурен механизъм за обмен на информация с цел по-широкообхватно противодействие на престъпленията, свързани с наркотични вещества.

4.1. Поддържане на институционална и експертна мрежа за подобряване на сътрудничеството между отделните институции за изпълнение на националната политика по наркотиците.

4.2. Развитие на международното сътрудничество и обмен на данни, научна информация и добри практики.

4.3. Повишаване на експертния капацитет чрез обмяна на опит и обучение на национално и международно ниво.

4.4. Поддържане и развитие на публична информационна система в областта на наркотиците и наркоманиите и научноизследователската практика за осигуряване на цялостна обективна информационна основа за определяне на политиката в тази област.

4.5. Работа с медии и национални кампании.

Задачи към Стратегическа цел 5. Координация, изпълнение и усъвършенстване на нормативната база

С усъвършенстването, развитието и актуализирането на нормативната уредба, заложили като мярка в Национална стратегия за борба с наркотиците

(2025 – 2029), се цели да бъде извършен задълбочен анализ на необходимостта от законодателни изменения и провеждането на сериозна дискусия с представители както от страна на всички заинтересовани институции, така и с представители на организации на гражданското общество с експертиза в тази област.

Настъпилата промяна в общественно-икономическите условия в страната през последните години и изключително бързите темпове, с които се развива съвременното общество, водят до необходимостта от преосмисляне на законодателството в цялост и създаването на една всеобхватна правна рамка, чрез отстраняване на слабостите на уредбата.

5.1. Създаване на национална междуведомствена мрежа за координация и информационен обмен за целите на ограничаване търсенето и предлагането на наркотични вещества и противодействие на престъпленията, свързани с тях.

5.2. Актуализиране на нормативната уредба, свързана с наркотичните вещества и последиците от тяхната употреба.

XIII. МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Оценката на изпълнението на Националната стратегия за борба с наркотиците (2025 – 2029 г.) се осъществява чрез мониторинг на изпълнението на Плана за действие към Стратегията. Напредъкът се отчита в доклад и не изключва прилагане на други форми за наблюдение и оценка. Целта на мониторинга е чрез систематично събиране и анализиране на информация да следи за постигането на измерими резултати от дейността по изпълнението на мерките по плановия документ, както и активно да включи заинтересованите страни в осъществяването на оценката и наблюдението:

1. Напредъкът по изпълнението на заложените дейности по целите и задачите на плана се отчита в доклад.

2. Секретариатът на Националния съвет по наркотични вещества (НСНВ) координира и обобщава получената информация в доклад, който се изготвя ежегодно от министерствата и ведомствата, участващи в изпълнението на Стратегията и Плана за действие.

3. Обсъждането на доклада се осъществява в рамките на заседанията на Националния съвет по наркотичните вещества.

4. Докладът се представя за одобрение пред НСНВ.

След изтичане срока на Националната стратегия следва да бъде изготвен обобщен отчет за целия период и извършена независима оценка за изпълнението ѝ.

XIV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Натрупаният до момента опит от предходните стратегии, както и опитът на други европейски страни показва, че за овладяване на проблема с наркотиците е необходимо да се обединят усилията на институциите на национално, регионално и местно ниво и да се съчетаят с усилията на неправителствените организации, медиите и широката общественост. Без съмнение, решаването на проблемите, свързани със злоупотребата и разпространението на наркотични вещества, не може да бъде отговорност на една институция. За тяхното преодоляване са необходими съвместните усилия на цялото общество.

XV. ПРИЛОЖЕНИЯ:

Приложение № 1 План за дейности по изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците (2025 - 2029 г.)

Приложение № 2 Финансов План за изпълнение на Плана за дейности към Националната стратегия за борба с наркотиците (2025-2029 г.)